

Το τροπάρι της Κασσιανής (Φώτης Κόντογλου)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Απριλίου 23, 2019

Το τροπάρι της Κασσιανής είναι πολύ αγαπημένο από τον ορθόδοξο λαό μας· πάνε να το ακούσουνε και άνθρωποι που δεν πηγαίνουνε ποτέ στην εκκλησιά. Σε τούτο συντελεί η έμπνευση με την οποία είναι γραμμένο, και το πάθος τής αμαρτωλής που μετανοιώνει, καθώς κ' η ιστορία τής Κασσιανής που το σύνθεσε. Αλλά προπάντων, κατά την ιδέα μου, συγκινούσε τον κόσμο η μουσική του, πούναι αργή και μεγαλοπρεπής· γιατί οι δάσκαλοι της εκκλησιαστικής μουσικής μας το τούσανε με ξεχωριστή αγάπη και φροντίδα. Πλην αυτό μπορεί να το πη κανένας για τα περασμένα χρόνια· τώρα, δε μπορώ να καταλάβω τι ακούνε στις περισσότερες εκκλησίες που το ψέλνουνε, ή καλύτερα που το τραγουδούνε με κάποιον τρόπο αυτοσχέδιο, με μια μουσική τάχα ευρωπαϊκή, που τη φτιάνουνε άνθρωποι χωρίς χριστιανική κατάνυξη και χωρίς κανένα μουσικό αίσθημα, αλλά με κείνη τη νεκρή και ψεύτικη αντίληψη της μουσικής, που θαρρούνε πως είναι η μουσική που ταιριάζει στην εποχή μας.

Πρώτα πρώτα, άλλο είναι η ψαλμωδία, κι' άλλο είναι το τραγούδιμα! Ούτε αυτό δεν το έχουνε καταλάβει αυτοί οι μαέστροι, που έχουνε σε όλα για ιδεώδες τους τη σκάλα τού Μιλάνου. Σ' αυτό πρέπει να είμαστε περήφανοι για την προκομμένη τη φυλή μας, γιατί, όπως γίνεται σε όλα, ξεπεράσαμε τους Ευρωπαίους, επειδή σ' αυτούς είναι διαφορετική η κοσμική μουσική από τη θρησκευτική, ενώ σε μας πάει να γίνη η μουσική τής εκκλησίας πιο κοσμική κι' από την όπερα, κι' από την οπερέττα μάλιστα. Να μη βασκαθούμε!

Αυτά τα σιχαμερά κι' ανάλατα κατασκευάσματα που παρουσιάζουνε κάθε τόσο στην εκκλησία ο ένας κι' ο άλλος νεραϊδοπαρμένος, έχουνε παραμορφώσει ολότελα του σεμνό και βαθύν χαρακτήρα της εκκλησίας μας, τόσο που να απελπίζεται όποιος έχει μέσα του ακόμα γνήσια ελληνικά αισθήματα. Γιατί η εκκλησιαστική μουσική μας, καθώς και η εικονογραφία και η υμνωδία, δείχνουνε τις βαθιές και δυνατές ρίζες τής φυλής μας. Εμείς όμως κάνουμε το παν για να τις καταστρέψουμε, κ' η αναισθησία με την οποία το κάνουμε δείχνει μεγάλον πνευματικό ξεπεσμό. Κάθε φυλή είναι ένα φαινόμενο πνευματικό, κι' όχι ένα κοπάδι που συνεπαίρνεται από το κάθε ρεύμα, σαν καράβι χωρίς τιμόνι. Εμείς όμως τυρβάζουμε περί πολλά, κι' αφήνουμε τα τιμιώτατα στο κέφι του κάθε ανόητου. Και καυχιόμαστε θεατρικά για τη φυλή μας με λόγια πούναι κούφια από κάθε αληθινή έννοια, ενώ την αφήνουμε να γίνη ένας χαμαιλέοντας, και μάλιστα τη βοηθούμε να τελειοποιηθή στο φραγκολεβαντινισμό και σε κάθε πνευματικόν εκφυλισμό.

Έτσι λοιπόν και το τροπάρι της Κασσιανής, σε πολλές εκκλησίες ελληνικές ψέλνεται αγνώριστο, «μονδέρνο». Ο κάθε «νεωτεριστής» ψάλτης ντύνει την καϋμένη την Κασσιανή με ό,τι ρούχα του κατέβη στο κεφάλι· άλλος τη μασκαρεύει σαν τραγουδίστρια της οπερέττας, άλλος σαν αισθηματολογική κυρία τής πιο μπουνταλάδικης ρωμαντικής αναλατοσύνης, κ' οι πιο πολλοί σαν μοντέρνα θεατρίνα: «Η καλλιτεχνία, κύριε, έχει πέραση σήμερα! Ο κόσμος ζήτα κατιτίς το μονδέρνο στην εκκλησία. Πέρασανε εκείνα τα κομπογιαννίτικα». Καμαρώσετε, λοιπόν, Έλληνες τον πνευματικόν εκπρόσωπόν σας. Ό,τι εξαίσιο έργο έκανε η Ελλάδα στο περασμένα είναι «κομπογιαννίτικο». Όλος ο πόνος και τα δάκρυα που μεταλλαχτήκανε από τούτη τη βασανισμένη φυλή σε διαμάντια αθάνατα, τα σεβάσμια εικονίσματα που κλαίγανε κείνοι που τα κάνανε, και βάζανε μέσα πόνος και αίμα, που τους δίνει «πνεύμα ζωής», είναι για τον σαρακοστιανόν αυτόν ανθρωπάκο «κομπογιαννίτικα». Το ίδιο είναι για δαύτον τα τραγούδια του λαού, κ' η εξαίσια ψαλμωδία που έντυσε με το φυσικό τους ντύσιμο τα τροπάρια, πού 'ναι γραμμένα από ανθρώπους με μεγάλο πνευματικό κάλλος. Όλα αυτά, για τούτον τον αρλεκίνο της σήμερα είναι «κομπογιαννίτικα». Κι' όλα αυτά τα κάνει από φόβο μην τον πούνε βλάχο και καθυστερημένον. Τα πάντα γίνονται ολοκαύτωμα στο βωμό τής βλακειάς και της ψωροπερηφάνειας. Αλλά ας σταθώ ως εδώ, επειδή μπορεί να πω κι' άλλα χειρότερα. Όποτε συλλογιστώ τούτη την ξεπεσούρα μας, πονώ, πολύ πονώ.

*

Η Κασσιανή, η Κασσία, η Ικασία, έζησε στα χρόνια που βασίλευε στην Πόλη ο Θεόφιλος, από τα 829 έως 842 μ.Χ. Βαστούσε από αρχοντικό σπίτι, και γι' αυτό ήτανε ανάμεσα στις πιο όμορφες και στις πιο σπουδασμένες παρθένες, που μαζευτήκανε στο παλάτι, για να διαλέξη ο βασιλιάς την καλύτερη για γυναίκα του. Αλλά έχασε την κορώνα από την εξυπνάδα της, γιατί περνώντας ο βασιλιάς από μπροστά της, τον σταμάτησε η εμορφιά της κ' η σεμνότητά της. Και για να χαριεντισθή μαζί της, της είπε «Από τη γυναίκα πηγάσανε τα κακά», θέλοντας να πη πως η Εύα έφερε την κατάρα στους ανθρώπους. Κ' η Κασσιανή τού αποκρίθηκε «Αλλά κι' από τη γυναίκα πηγάσανε τα καλύτερα» θέλοντας να πη πως η Παναγία έφερε στον κόσμο τη σωτηρία. Τότε ο Θεόφιλος, κρίνοντας πως ήτανε πολύ έξυπνη για να την πάρη γυναίκα, έδωσε το μήλο στη Θεοδώρα, και τη στεφανώθηκε.

Η Κασσιανή φόρεσε το ράσο, κ' έχτισε ένα μοναστήρι, που σωζότανε μέχρι τα τελευταία χρόνια του βυζαντινού κράτους και λεγόταν Ικάσιον και κει πέρασε τη ζωή της, με νηστεία και με μεγάλη ευλάβεια. Το αγαπημένο έργο της ήτανε το διάβασμα και το γράψιμο. Ανάμεσα στα τροπάρια που έγραψε, το τροπάρι τής αμαρτωλής γυναίκας είναι το πασίγνωστο, που το είπανε «της Κασσιανής το τροπάρι», και το ψέλνουνε τη Μεγάλη Τρίτη το βράδυ. Στα καλά χρόνια μαζεύοντανε

κοντά στον ψάλτη βοηθοί και κανονάρχοι και το ψέλνανε με μεγάλη κατάνυξη· ο κόσμος έκλαιγε, πολλές φορές κλαίγανε κι οι ψαλτάδες. Τώρα που τέτοια πράγματα! Πώς να κλάψης ακούγοντας έναν ψάλτη νερόβραστον, άνοστο θεατρίνο δίχως καρδιά;

Λοιπόν το τροπάρι της Κασσιανής λέγει «Κύριε, η γυναίκα που έπεσε σε πολλές αμαρτίες, σαν ένοιωσε τη θεότητά σου, γίνηκε μυροφόρα και σε άλειψε με μυρουδικά πριν από τον ενταφιασμό σου κ' έλεγε οδυρόμενη. Αλλοίμονο σε μένα, γιατί μέσα μου είναι νύχτα κατασκότεινη και δίχως φεγγάρι, η μανία τής ασωτείας κι' ο έρωτας της αμαρτίας. Δέξου από μένα τις πηγές των δακρύων, εσύ που μεταλλάζεις με τα σύννεφα το νερό τής θάλασσας. Λύγισε στ' αναστενάγματα της καρδιάς μου, εσύ που έγειρες τον ουρανό και κατέβηκες στη γης. Θα καταφιλήσω τα άχραντα ποδάρια σου, και θα τα σφουγγίσω πάλι με τα πλοκάμια τής κεφαλής μου· αυτά τα ποδάρια, που σαν τ' άκουσε η Εύα να περπατάνε κατά το δειλινό, από το φόβο της κρύφτηκε. Των αμαρτιών μου τα πλήθη και των κριμάτων σου την άβυσσο, ποιος μπορεί να τα εξιχνιάση, ψυχοσώστη Σωτήρα μου; Μην καταφρονέσης τη δούλη σου, εσύ που έχεις τ' αμέτρητο έλεος».

Λένε οι ιστορικοί για τη φράση «Αυτά τα ποδάρια» κ.λπ., που είναι στη μέση τού τροπαρίου, πως είναι γραμμένη από το Θεόφιλο. Γιατί ο βασιλιάς θέλησε ύστερ' από χρόνια να κάνη περιοδεία στα μοναστήρια. Και σαν πήγε στο μοναστήρι τής Κασσιανής, ζήτησε να τον πάνε στο κελλί της. Και σαν άκουσε τα πατήματά του αυτό το θρηνητικό αηδόνι, έφυγε τρομαγμένο και κρύφτηκε στο προσευχητάριό της. Κι' ο Θεόφιλος, μπαίνοντας στο κελλί, είδε απάνω στο αναλόγιο που έγγραφε η Κασσιανή ένα χαρτί με το τροπάρι τούτο μισογραμμένο, γιατί κείνη την ώρα τόγραφε. Και διαβάζοντάς το ο βασιλιάς, συγκινήθηκε, και πήρε το φτερό κ' έγγραψε: «Αυτά τα ποδάρια άκουσε η Εύα να περπατάνε κατά το δειλινό, κι' από το φόβο της κρύφθηκε», υπονοώντας πως η Κασσιανή άκουσε το περπάτημά του και κρύφθηκε τρομαγμένη. Τι εξάίσια συγκίνηση που μας δίνει η αγιωσύνη!

Η Κασσιανή φαίνεται πως μελοποιούσε η ίδια τα υμνολογήματά της, κατά την τότε συνήθεια. Έγραψε και πολλά άλλα, κυρίως «Κανόνας», όπως λέγονται οι Καταβασίες. Από δαύτους ο πιο ωραίος είναι ο Κανόνας που ψέλνεται το Μεγάλο Σάββατο, το «Κύματι θαλάσσης» και που ευωδιάζει από αγνότητα παρθενική κι' από κάποια πνοή αθανασίας: «Έκστηθι φρίττων ουρανέ, και σαλευθήτωσαν τα θεμέλια της γης· ιδού γαρ εν νεκροίς λογίζεται ο έε υψίστοις οίκων, και τάφω σμικρώ ξενοδοκείται· ον παίδες ευλογείτε, Ιερείς ανυμνεείτε, λαός υπερυψούτε εις πάντας τους αιώνας». Έγραψε και τα κατανυκτικά δοξαστικά, που ψέλνουνε στον εσπερινό των Χριστουγέννων και στο Γενέσιον του Προδρόμου, καθώς και τα στιχηρά στους μάρτυρες Σαμωνά, Άβιβον, Ευστράτιον κα Αυξέντιον.

Την ώρα που έγγραφα για την Κασσιανή, μου φέρανε ένα γράμμα από μιαν

ευλαβέστατη ψυχή, μια καλογορηά, που αφιέρωσε κι αυτή τη νεότητά της στον ουράνιο Νυμφίο. Το διάβασα με δακρυσμένα μάτια. Όπως παράτησε η Κασσιανή το χειρόγραφο της μισοτελειωμένο, παράτησα κ' εγώ το δικό μου και διάβαζα με κατάνυξη τα γραφόμενα της καινούριας της Κασσιανής. Και τα δάκρυα που ανεβήκανε στα μάτια μου, γράφοντας για την αρχαία Κασσιανή, σμίξανε με της τωρινής, που αποτραβήχτηκε από τον αδιαφόρετο τον κόσμο, αηδιασμένη από την άγρια κι' άσκοπη ταραχή του, και «τω φόβω εκρύβη» σ' ένα μοναστήρι απάνω στ' αγιασμένο βουνό του Ταύγετου, μαζί με τις άλλες φρόνιμες παρθένες, σαν τα ζαρκάδια πούναι κυνηγημένα από κυνηγόν αιμοβόρο. Και τα δάκρυα πληθύνανε, και στάζανε απάνω στ' αγιασμένα γράμματα, που δεν τάχε γραμμένα κανένας συγγραφέας διαβόητος, παρά που τάγραψε ένα άσαρκο χέρι που θρέφεται από τον «ουράνιο άρτον».

Γιατί το λοιπόν δε μπορεί να με κάνη να δακρύσω κανένας από κείνους που κατέχουνε την ψεύτικη μαστοριά που κατέχω κ' εγώ, και που γνωρίζω τα μαγικά τεχνάσματά της, αλλά με κάνουνε να κλαίγω τούτα τα ταπεινά και άτεχνα λόγια; Γιατί κάτω από δαύτα αντιφεγγίζει το ανέσπερο φως που ανατέλλει μέσα σε λιγοστές ψυχές, ας είναι κ' οι πιο απλές κ' οι πιο καταφρονεμένες. Ίσια ίσια, όσο πιο καταφρονεμένες είναι, τόσο περισσότερο καταυγάζονται από τούτο το μυστικό φως: *«Και γαρ εν όψει ανθρώπων εάν κολασθώσιν, η ελπίς αυτών αθανασίας πλήρης»*.

Μακάριος αυτός ο κόσμος που ζη στα κρυφά, και που ούτε αυτός γνωρίζει τίποτα από την αμαρτωλή δραστηριότητα των ανθρώπων, ούτε οι άνθρωποι γνωρίζουνε τίποτα από τη μυστική αυτή λαμπαδηφορία. Κι' αυτά τα απόπαιδα του κόσμου *«ούτε βοτάνη, ούτε μάλαμα εθεράπευσεν αυτά, αλλά ο σός, Κύριε, λόγος, ο πάντα ιώμενος»*. Ενώ σε μας τους άλλους *«επιτέταται βαρεία νυξ, εικών του μέλλοντος ημάς διαδέχεσθαι σκότους, εαυτοίς δε εσμέν βαρύτεροι σκότους»*.

(Πηγή: "Ανέστη Χριστός - Η δοκιμασία του λογικού" Φώτη Κόντογλου, Εκδόσεις "Αρμός")